

ПАВЛИКЕНСКИЯТ ПАЗАР - ВАЖЕН ФАКТОР ЗА РАЗВИТИЕТО НА СЕЛИЩЕТО ПРЕЗ ПЪРВАТА ПОЛОВИНА НА ХХ ВЕК

НЕЛИ ЦОНЕВА

Освобождението на България през 1878 год. поставя началото на нов етап в развитието на Павликени. В резултат на вътрешните миграционни процеси и на аграрния преврат, етническият облик на селото се променя изцяло. Павликени било заселено с будни български домакинства от съседните села, както и от балканджийските махали и села на Габровско, Дряновско, Севлиевско и В.Търновско. Разположено в плодородната долина на р.Росица, един от най-богатите земеделски райони на север от Балкана, за кратко време Павликени изпреварва съседните села в своето развитие. В края на ХІХ в. капиталът навлиза осезателно в стопанския живот на селището и спомага то да се оформи като център за околните села. Тъй като наоколо нямало друго утвърдено средишно селище, а най-близките градове са на разстояние от 40 до 80 км, Павликени постепенно приема нови функции. Със създаването на съответните административни, стопански, съдебни, медицински, просветни и други служби, Павликени окончателно си извоюва правото на естествен административен, стопански и политически център на около 30 селища в района. Така съвсем естествено през 1894год. Павликени става околийски център на 28 селища, обхващайки 697 кв.км площ с население 36 120 души. (1)

Няколко са основните фактори за бурното развитие на Павликени в края на ХІХ и началото на ХХ век – установяване на околийския център, прокарването на ж.п. линия и откриването на седмичния селскостопански пазар. Съвсем естествено важно значение оказват находчивостта и предприемчивостта на първите ново заселили се жители. Един от тях е установилият се на 8 март 1878 год.млад и енергичен земевладелец Атанас х. Славчев – син на Славчо х.Паскалев, известен търновски занаятчия, търговец и лихвар. Почти всички по-важни събития, станали в Павликени по това време, както и построяването на по-важните обществени сгради и институции, са свързани с неговото име. Създаването на х.Славчевия чифлик запазва Павликени като административна структура, тъй като вероятността землището му да бъде заграбено от околните села е била съвсем реална. Важна роля изиграва и предприемчивостта на ново заселилото се будно българско население.(2)

Безспорен трамплин за икономическото развитие на Павликени още в началото на ХХ век, е прокарването на Централната ж.п. линия София – Варна и определянето на Павликени като една от нейните гари. Това променило основно хода на развитието на селището и предопределило по-нататъшната му история.(3)

Успоредно с утвърждаването на Павликени като околийски център и появата на железопътния транспорт, друг немаловажен фактор за развитието на селището е откриването на седмичния селскостопански пазар. За неговата благоприятна роля върху стопанския живот на Павликени, както и за стимулиращото разрастване на търговията, досега няма самостоятелно цялостно и задълбочено проучване. Първите данни за павликения пазар още през 40-те години дават Р.Русанов и Ив.Ванев.(4) Отделни аспекти по темата разглеждат изследователи като Кинка Панайотова и Борислава Глушкова.(5) Задача на настоящата тема е да се издирят нови факти за развитието на Павликения пазар, както и да се анализира влиянието, което той оказва за общото развитие на селището.

В първите години след Освобождението броят на жителите в Павликени бързо нараствал. От 580 души през 1880 г., през 1887г – 1192, през 1890 г. – 1314, през 1900г. – 1744, а през 1926г. – 3906 души станали жители на Павликени. (6)

В края на XIX и началото на XXв основен поминък на населението било селското стопанство, като водещото производство е земеделското. Със земеделие и скотовъдство се занимават 95% от населението. През 1897г. в плодородното землище на Павликени, на площ от 32 796 дка, 24 664 дка е обработваемата земя. Развива се предимно зърно производството – пшеница, царевица, ечемик, ръж и овес. Лозарството и зеленчукопроизводството са неразделна част от поминъка на местното население.

Икономическата характеристика на Павликени в края на XIXв е валидна и за другите селища от околията. От общо 7 околии в Търновското окръжие Павликенската е на трето място по добив на зърно. Обработваемата земя на околията през 1894 – 1895 год. е 363 416 дка.(7) Постепенното усъвършенстване на селскостопанската техника и въвеждането на плуга, редосеялката, трактори и вършачки създават условия за отглеждането на традиционните за района земеделски култури – пшеница, соя, царевица, слънчоглед, памук. От 1888г. в Павликенска околия имало пътуващи земеделски учители, които образovali земеделските производители и им помагали в борбата за по-високи добиви.

Не по-маловажно средство за препитание на хората от района е животновъдството. В края на XIX в. Павликенска околия е на първо място в Търновското окръжие по броя на отгледаните телета, овце, крави, бикове и биволи, както и на коне, кобили и магарета.(8) Един от най-разпространените отрасли на животновъдството е птицевъдството. Докато в началото на века то е предимно частно и примитивно, през 30-те години постепенно се разраства. В много от селата се изградени птицевъдни дружества, а през 1936 г. в Павликени е открита люпилня. Ежегодно в района се произвеждат и продават огромни количества птици и яйца.

Търговията има съществен дял в стопанската структура на Павликени. Тя стимулира развитието на земеделието, животновъдството и занаятчийското производство, които по обратен път оказват благотворно влияние и върху нея. Голяма част от по-заможните жители на Павликени насочват капиталите си в сферата на търговията. Преобладават малките търговски магазинчета, но с разрастването на Павликени като околийски център на над 30 села и с развитието на транспорта се появяват и първите складови помещения за търговия на едро. Земеделските стопани от Павликени и околията търгуват със зърнени храни, зеленчуци, плодове и яйца, а в замяна купуват манифактурни и колониални стоки, железария, строителни материали, вносни стоки .

Отчитайки бързото развитие на земеделието и животновъдството в района, както и нуждите на населението от околните села, прозорливата местна управа на Павликени през 1897 г. взема решение за откриване на седмичен пазар за животни. (9) Мотивите на общинското ръководство са продиктувани от постоянно увеличаващите се финансови нужди на селището. Бързо нарастващият брой на населението, както и построяването на първите общински сгради като училище и църква, увеличават разходите на селската община. Липсата на недвижими имоти и други източници на приходи карат общинарите да търсят начини за финансови постъпления. Оценявайки средищното положение на Павликени спрямо околните села, както и факта, че най-близките пазари са чак в градовете Плевен и Г.Оряховица, павликенските общинари се възползвали от клаузите на Закона за тържищата. Според него всяка община има право да учредява в границите на своето землище животински пазар. Подкрепени в инициативата си от жителите на околните села, които също изпитвали необходимостта от пазар в района, идеята била бързо осъществена.

С Постановление № 4 на Павликенския селски общински съвет от 25 февруари 1897 год. било решено:

“...1/. Да се отвори в селото ни Павликени еженеделен пазар, считан от 6 ч. преди обед в събота до 4 ч. после пладне на другия ден (в неделя) за продажба на едър и дребен добитък (сяър пазар), който да става в местността “Долна поляна”.

2/. Одобрява се правилника тъй като е представен и разгледан от нас.

3/. Препис от настоящото постановление, заедно с правилника, да се изпрати по надлежния ред господину Министъра на земеделието и търговията с молба да бъде утвърдено.

4/. След всичко това да се обяви по надлежния ред за отварянето на пазара в селото ни за продажба на едър и дребен добитък.

Председател – кмет: Георги Атанасов (п)

Помощник – кмет: Иван Маринов (п)....”(10).....